

Демографічна проблема людства: сучасний стан, наслідки та прогнози

Горобець О. Г.

науковий керівник: Пічкурова З. В.

Кафедра міжнародних економічних відносин,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,

Київ, Україна

olhagorobeth08@gmail.com

Анотація – робота присвячена розгляду демографічної проблеми, яка несе у собі загрозу якості життя людства у майбутньому. Особливу увагу приділено тенденціям народонаселення, які можуть спричинити істотні негативні наслідки і створити перешкоди для нормального існування людства. Розглянуто дві протилежні моделі відтворення сучасного світу: старіння населення або демографічна криза у високо розвинутих країнах, та стрімке зростання чисельності населення в нерозвинених країнах. Розглянуто можливі варіанти подальшого розвитку цієї проблеми та засоби для зменшення її руйнівних наслідків.

Ключові слова – демографічна проблема, народонаселення, демографічна політика, розвинені країни, країни, що розвиваються.

I. ВСТУП

На сьогоднішній день життя сучасної людини залежить від багатьох зовнішніх чинників, таких як екологічна ситуація в країні та світі, забезпечення продовольством, економічна стабільність, відносини між державами та політиками в середині країни тощо. На жаль, людство з року в рік стикається все з більшими проблемами, які за певних умов набувають загрозливого характеру. Однією з таких проблем є демографічна проблема, яку доцільно розглянути у контексті народонаселення.

Сучасність ставить перед нами виклики нерівномірного відтворення населення у розвинених країнах та країнах, що розвиваються. У перших простежується старіння населення, в той час, як в інших – стрімке зростання чисельності. Такий демографічний дисбаланс ставить під загрозу якість життя людства у майбутньому. Це загрожує як внутрішньодержавній стабільності та розвитку, так і відносинам на міжнародній арені.

II. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Багато науковців працювали над дослідженням проблеми відтворення населення та демографічною катастрофою. Деякі робили наголос на проблемі старіння нації у розвинених країнах. Ця проблема є актуальною для всього світу, оскільки зникнення робочого класу, який є локомотивом світової економіки, може спричинити в таких державах припинення впровадження інновацій, занепад виробництва, і, як наслідок – боротьбу за продовольство та ресурси. Таку думку розділяють і деякі дослідники,

зокрема, Б. Данилишин, який висвітлює тенденції до скорочення чисельності працездатного населення та зростання чисельності населення віком від 60 років у провідних країнах. На його думку, найбільше наслідки старіння будуть відчутні у таких країнах як Японія, Німеччина та США. Автор наводить дані про те, що така ситуація несе небезпеку не лише для розвинених країн, але й для тих, що розвиваються [1].

Протилежну проблему – перенаселення Землі на науковому рівні порушили вчені Римського клубу (міжнародна неурядова організація, діяльність якої спрямована на вивчення глобальних проблем) ще близько 50 років тому. Аналізуючи сучасну динаміку чисельності населення світу, вони вказують безпосередні чинники її швидкого зростання, такі, як ранні шлюби, традиції створення багатодітних сімей, заборона абортів, релігійні переконання тощо [2].

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА

На сьогоднішній день, як парадоксально б це не звучало, але саме народонаселення розглядається багатьма фахівцями як один з головних факторів, який не тільки перешкоджає задоволенню матеріальних потреб, але й загрожує самому виживанню цивілізації [2]. Станом на 2017 рік, на планеті проживає понад 7,4 мільярдів людей [3]. З найдавніших часів до початку минулого століття чисельність населення світу зростала повільно. Тільки приблизно на початку XIX століття вона досягла 1 мільярду осіб. У 1950 році чисельність населення вже складала 2,6 мільярдів. З другої половини XX століття зростання чисельності населення можна охарактеризувати як демографічний вибух: населення Землі почало зростати феноменальними темпами [2].

На жаль, найбільша частка населення Землі припадає на нерозвинені країни. Це пов'язано з відсталістю норм життя та не досконалою державною політикою. Як відомо, найбільш депресивними регіонами є країни Африки. На їх прикладі ми пропонуємо розглянути основні умови та стандарти життя, що в кінцевому рахунку спричиняють зазначені проблеми. Мешканці цих країн характеризуються як нерозвинена цивілізація. До причин різкого підвищення чисельності населення у цих країнах прийнято відносити: ранні шлюби (наприклад, згідно із

законодавством Ірану, чоловікам дозволяється вступати до шлюбу з 9 років, жінкам – з 12), вплив релігії, традиції до створення багатодітних сімей, заборону абортів [2]. Згідно зі світовою статистикою, сьогодні щорічно народжується приблизно 130 мільйонів людей, а помирає – 50 мільйонів [5]. Отже, абсолютний природний приріст населення становить 80 мільйонів. При збереженні таких темпів через два століття вся поверхня суші планети може бути заселена зі щільністю одна людина на один квадратний метр [2].

За прогнозами вчених, вже до 2025 року чисельність населення досягне 8,3 мільярдів, а у 2050 році – 9,2 мільярдів [4]. Дані прогнози змушують замислитись та здійснювати пошук ефективних шляхів для запобігання глобальній катастрофі. З цією метою деякі країни здійснюють демографічну політику – комплекс соціально-економічних заходів, за допомогою яких уряд скеровує ці процеси у потрібному напрямку. Так, у більшості країн, що розвиваються, а також у Китаї, така політика скерована на зниження природного приросту населення. Тут прийнято надавати пільги сім'ям, які свідомо обмежують кількість дітей. Крім того, ведеться пропаганда малої сім'ї у засобах масової інформації та іншими шляхами. Наприклад, у Китаї було запроваджено мінімальний вік для реєстрації шлюбу: 22 роки для чоловіків і 20 років для жінок. Сім'ї, що мали більше двох дітей, сплачували 10%-й податок на заробітну плату [6]. Проте сьогодні у Китаї відбувається поступове послаблення такої політики.

Як вже було згадано раніше, іншою загрозою для нашої планети є старіння населення. Так, прогнозується, що у майбутньому чисельність працездатного населення у розвинених країнах може різко скоротитися, що потребує залучення нових джерел трудових ресурсів. Таким джерелом, очевидно, стануть люди пенсійного віку. Скоріше за все, зменшення робочої сили призведе до підвищення пенсійного віку, але, на жаль, цим проблему не вирішити. Прийнято вважати, що саме люди віком 20-60 років здатні до інновацій. Отже, скорочення цієї категорії населення може фактично зупинити науково-технічний прогрес. Незважаючи на численні досягнення людства у різноманітних сферах, поле для винахідництва є достатньо широким і не можна зупинитися на досягнутому. Припинення процесу створення і впровадження інновацій означає зупинку розвитку, а отже – деградацію. Можливо, таке твердження є досить

песимістичним і скорочення робочої сили, навпаки, стабілізує розвиток технологій, але, без сумніву, навіть у цьому випадку також потрібно утримувати розумний баланс: зокрема, не можна дати роботам можливість витіснити людину, оскільки актуальною стане загроза війни штучного інтелекту проти людського.

Іншою, не менш важливою проблемою є скорочення робочої сили в розвинених країнах, яке в подальшому нестиме за собою збільшення міграційних потоків з менш розвинених країн світу. Крім того, як у країнах, що розвиваються, у них також буде застосована демографічна політика, але вже протилежна, наприклад, вона може проявлятися через надання пільг родинам, які мають дітей, та підвищення рівня медичного та соціального забезпечення.

IV. ВИСНОВКИ

Таким чином, демографічна проблема несе у собі загрозу стабільності існування людства. Основними тенденціями народонаселення сьогодні є загроза депопуляції (або демографічна криза у розвинених країнах) та стрімке зростання населення, демографічний вибух для країн, що розвиваються. Досліджені проблеми можуть бути актуальними при складанні цілісної картини глобального стану міжнародних економічних відносин та при створенні системи для пом'якшення їх ефекту на людство та Землю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Данилишин Б. Как «старее экономика» [Електронний ресурс] / Б.Данилишин // Новое время. – 2018. – Режим доступу: <https://nv.ua/opinion/danylyshyn/kak-stareet-ekonomika-2454316.html>.
- [2] Голіков А. П. Глобальна демографічна проблема сучасності: стан та перспективи / Голіков А. П. // Вісник Харківського Національного Університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2016. - №5 – С. 8-12.
- [3] Населення Землі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Землі
- [4] Food and Agriculture Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>.
- [5] Доклад Генерального секретаря (E/CN.9/2011/5). – Нью-Йорк: ООН, 2011.
- [6] Демографічні проблеми людства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-3970-4.html>.